

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ЕКОЛОГІЧНОГО ТУРИЗМУ В МЕЖАХ ЖИТОМИРСЬКОЇ ОБЛАСТІ

¹Поліський національний університет, м. Житомир, Україна
annaosipchuck@ukr.net

²Управління екології та природних ресурсів, м. Житомир, Україна

Пришвидшені темпи урбанізації, інформатизації, індивідуалізації та виконання карантинних заходів створюють умови для пошуку відпочинку в межах природного середовища. Екологічний туризм з рекреаційними і пізнавальними можливостями може задовольнити зростаючий попит на природоорієнтований відпочинок та сформувати суспільну свідомість щодо охорони та раціонального використання природних багатств.

Згідно з Австралійською (класичною) моделлю екологічний туризм – це подорожі у відносно непорушену «дику» природу, в категорію яких відносять перш за все об'єкти та території природно-заповідного фонду. Слід зазначити, що до природно-заповідного фонду України належать ділянки суші і водного простору, природні комплекси та об'єкти, які мають особливу природоохоронну, наукову, естетичну, рекреаційну та іншу цінність і виділені з метою збереження природної різноманітності ландшафтів, генофонду тваринного і рослинного світу, підтримання загального екологічного балансу та забезпечення фонового моніторингу навколишнього природного середовища. Природно-заповідний фонд України знаходиться під державним управлінням Міністерство захисту довкілля та природних ресурсів України [5].

Значною є роль екологічного туризму у розвитку особистості – підвищення інтелектуального рівня відпочиваючих та туристів через реалізацію пізнавальних потреб у процесі їх самостійного проходження екологічними стежками та маршрутами, а також участь у спеціально розроблених екологоосвітніх, культурно-пізнавальних, екотренінгових та інших програмах [3]. Наразі суспільство перебуває у постійному емоційному навантаженні через наслідки пандемії, нестабільну ситуацію в країні, економічний спад та карантинні обмеження, тому вибір відпочинку через перебування у природному середовищі сприятиме відновленню регулятивних та адаптаційних механізмів людського організму, посилюватиме імунітет. Екологічний туризм забезпечує розмаїття вражень, контрастну зміну обстановки і видів діяльності, що сприяє послабленню нервового напруження та емоційному розвантаженню [3].

Соціально-економічний розвиток регіонів Українського Полісся

За результатами аналізу даних обліку територій та об'єктів природно-заповідного фонду, поданих органами виконавчої влади на місцевому рівні, що забезпечують реалізацію державної політики у сфері охорони навколишнього природного середовища, станом на 01 січня 2020 року природно-заповідний фонд України налічує 8512 територій та об'єктів, загальна площа яких складає 4,418 млн. га в межах території України (фактична площа 4,085 млн. га) та 0,403 млн. га в межах акваторії Чорного моря. Показник заповідності України (відношення фактичної площі природно-заповідного фонду до площі держави) становить 6,77% [5].

У свою чергу Житомирське Полісся налічує 242 об'єкти природно-заповідного фонду загальною площею 138,213 тис. га (3,13 % від природно-заповідного фонду України). Показник заповідності Житомирської області становить 4,6% [6]. Структура природно-заповідного фонду Житомирщини станом на 01.01.2021 відображена у табл. 1.

Таблиця 1

Території та об'єкти природно-заповідного фонду	Кількість	Площа, га
Природні заповідники	2	50976,84
Парки-пам'ятки садово-паркового мистецтва	23	348,4748
Заказники	174	86689,67
Пам'ятки природи	39	147,89
Ботанічні сади	1	35,4
Дендропарки	3	14,9
Разом:	242	138213,2

Джерело: Сформовано на основі [6].

Враховуючи велику кількість об'єктів природно-заповідного фонду на території Житомирської області, можна зробити висновок, що локацій для здійснення пізнавально-екскурсійної діяльності екологічного туризму достатньо, проте для формування якісного туристичного продукту слід враховувати можливості інфраструктури, наявності екскурсійного обслуговування, антропогенне навантаження на дестинацію, споживчий попит, сезонну привабливість об'єктів тощо. Тому для подальшого дослідження важливості вказаних факторів буде проведено опитування на предмет туристичного попиту в межах природно-заповідного фонду Житомирщини. Для формування одноденних туристичних маршрутів респондентам пропонується обрати 5-6 об'єктів в кожному з проектних районів Житомирської області (табл. 2).

Таблиця 2

Райони	Житомирський	Бердичівський	Новоград-Волинський	Коростенський
Об'єкти природо-заповідного фонду	Орнітологічний заказник «Колонія чепель»	Ботанічна пам'ятка природи «Дуб Велетень»	Загальнозоологічний заказник «Казява»	Природний заповідник «Древлянський»
	Ботанічна пам'ятка природи «Алея верб»	Парк-пам'ятка садово-паркового мистецтва «Демчинський»	Ботанічна пам'ятка природи «Модрина»	Природний заповідник «Поліський»
	Ботанічна пам'ятка природи «Урочище Тригир'я»	Лісовий заказник «Андрушівський ліс – 1»	Часниківський орнітологічний заказник	Геологічний заказник «Камінне»
	Загальнозоологічний заказник «Тетерукове токовище»	Івницький парк-пам'ятка садово-паркового мистецтва	Гідрологічний заказник «Вовчі острови»	Геологічна пам'ятка природи «Ольжині купальні»
	Геологічна пам'ятка природи «Відслонення головинського габро»	Парк-пам'ятка садово-паркового мистецтва «Верхівнянський»	Туганівський лісовий заказник	Геологічна пам'ятка природи «Відслонення білокоровицьких кварцитів»
	Скеля «Голова Чацького»	Орнітологічний заказник «Мусієвка»	Ботанічний заказник «Городницький»	Ландшафтний заказник «Плотниця»
	Родонові джерела м. Житомира	Лісовий заказник «Нехворощ»	Скеля «Кам'яний гриб»	Гідрологічний заказник «Щуче»
	Життєдієне джерело Богородиці	Орнітологічний заказник «Власенки»	Загальнозоологічний заказник «Токов мох»	Лісовий заказник «Словечанський кряж»
Парк-пам'ятка садово-паркового мистецтва ім. Ю. Гагаріна	Парк-пам'ятка садово-паркового мистецтва «Червонський»	Червоновільський гідрологічний заказник	Лісовий заказник «Поясківський»	

Джерело: Сформовано на основі [5].

У природно-заповідній справі Житомирщини існує ряд проблем, які потрібно вирішити. Перш за все це збільшення площ та підвищення репрезентативності мережі природно-заповідного фонду для підвищення ефективності засобів охорони видів тваринного і рослинного світу. Іншим нагальним питанням є відсутність належної охорони природно-заповідних об'єктів (заказників, заповідних урочищ, пам'яток природи, інших територій природно-заповідного фонду),

розташованих на землях землекористувачів. Також потребують урегулювання питання охорони рослинного і тваринного світу на територіях природно-заповідного фонду Житомирської області [4]. Недостатній рівень природоохоронної та культурно-просвітницької діяльності, який спостерігається наразі по всій Україні можна вирішити шляхом популяризації екологічного туризму, профорієнтаційної роботи молодих спеціалістів та залучення науковців-практиків у сфері природно-заповідної справи.

Наразі екологічна освіта і виховання – це проблема першочергового значення, без якої важко поліпшити стан навколишнього природного середовища. Потрібно забезпечити екологічне виховання молодого покоління, що сприятиме дбайливому ставленню до природи, формуванню екологічної культури та сприятиме просуванню туристичного продукту екологічного спрямування. Можливість ефективного формування та реалізації дієвих заходів з охорони навколишнього природного середовища безпосередньо пов'язується з потребою наукових досліджень та пошуку інформації відповідно до пріоритетних напрямів регіональної екологічної політики, опрацюванням існуючих наукових знань та використання міжнародного досвіду [2].

Об'єкти природно-заповідного фонду Житомирщини користуються слабким попитом, оскільки екскурсійна діяльність проводиться рідко, інформація про можливість відвідування не поширюється, а також відсутня картографічна візуалізація природних дестинацій. Іншою причиною слабого попиту є відсутність цікавих екскурсійних програм, низька якість автомобільних шляхів, відсутність актуальної інформації про можливості харчування та відпочинку.

Тому з метою подальшого просування туристичного продукту потрібно візуалізувати маршрути відвідування об'єктів природно-заповідного фонду за допомогою сучасних геоінформаційних систем. Оскільки регіональна тематична інтерактивна карта, виконана засобами геоінформаційного картографування, дасть змогу сучасним туристам зорієнтуватись у локації та дозволить різним групам користувачів отримати доступ до інформації у рамках проведення моніторингу довкілля, територіального управління земельними ресурсами тощо [1].

Більшість унікальних природних розташовані на незначних територіях. Але вони мають особливе природоохоронне, наукове, естетичне і пізнавальне значення [7], тому для просування туристичного продукту екологічного спрямування слід формувати цікаві інтерактивні екскурсійні програми для задоволення потреб сучасних туристів.

Отже, вищенаведена інформація дає змогу зрозуміти, що Житомирська область надзвичайно багата на цікаві та мальовничі

об'єкти природно-заповідного фонду (природні заповідники, орнітологічні заказники, парки-пам'ятки садово-паркового мистецтва, геологічні пам'ятки природи), тому недаремно Житомирщину називають Уралом в мініатюрі та «Українською Швейцарією». Однак слабо розвинена інфраструктура, відсутність екскурсійних програм, недостача візуалізації об'єктів екологічного туризму та супутніх локацій не дають змогу в повній мірі реалізувати свій потенціал. Значною мірою розвиток туристичного потенціалу Житомирського Полісся залежить від підтримки місцевих можновладців та бізнесменів, які у свою чергу отримують комплексний ефект від провадження туристичної діяльності екологічного спрямування у вигляді грошових надходжень, отримання додаткових робочих місць та популяризації екологічно свідомої поведінки.

Список використаних джерел:

1. Бондаренко Е. Л., Кирилюк М. О. Методологічні особливості картографування природно-заповідного фонду України засобами інтерактивних карт (на прикладі Полтавської області). Проблеми безперервної географічної освіти і картографії. 2020. № 31. С. 6–14. DOI: <https://doi.org/10.26565/2075-1893-2020-31-01>
2. Обласна програма охорони навколишнього природного середовищав Житомирській області на 2018-2022 роки URL: http://www.ecology.zt.gov.ua/Pryroda_D.html (дата звернення: 10.02.2021).
3. Осіпчук А. С. Теоретичний аспект генезису екологічного туризму в Україні. Часопис картографії. Київ, 2018. Вип. 18. С. 59–69.
4. Постанова ВРУ Про Програму перспективного розвитку заповідної справи в Україні URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/177/94-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 11.02.2021).
5. Сайт Природно-заповідного фонду України URL: <http://pzf.menr.gov.ua/> (дата звернення: 11.02.2021).
6. Сайт Управління екології та природних ресурсів Житомирської області URL: <http://www.ecology.zt.gov.ua/>(дата звернення: 10.02.2021).
7. Тарасова В.В., Ковалевська І. М. Унікальні природні комплекси екотуризму України. Інтелект XXI : наук. журн. Нац. ун-т харч. технол., Ін-т проблем конкуренції. Київ, 2020. С. 212-217 DOI: <https://doi.org/10.32782/2415-8801/2020-2.40>